

5^e van de herfst

22 oktober 2017

Jesaja 44:28 - 45:8

Matteus 22:15-22

Weet u het, wat Jezus bedoelt met zijn uitspraak: 'geef dan wat van de keizer is terug aan de keizer en geef aan God, wat God toebehoort.'? Moeten we nu wel of geen belasting betalen? Of beter, de joden. Want, hoewel wij meestal mopperen over de inkomstenbelasting of als we horen dat het lage btw tarief wordt verhoogd, doen we dat toch maar. Omdat we weten dat daar het nodige tegenover staat, zoals bijvoorbeeld kinderopvang, onderwijs, zorg, een leger, dijken.

Dat was in de tijd van Jezus wel anders. Belastingen werden niet geheven zodat de bevolking ervan profiteerde. Nee, het geïnde geld ging mn de schatkist in ter meerdere ere en glorie van de Romeinse keizer. In de tijd van Jezus was dat Tiberius. Voor deze zogeheten 'hoofdbelasting' waren speciale munten uitgegeven. Zilveren denarieën. Op de ene kant stond een afbeelding van het hoofd van de keizer en de tekst 'Keizer Tiberius, goddelijke Augustus, zoon van Augustus' en op de andere kant 'Pontifex maximus', hoogste priester¹. Hiermee heeft de keizer zich uitgeroepen tot Godheid. Daar ligt nu precies het pijnpunt van de joden. De keizer schond hiermee niet alleen het beeldenverbod, ook liet hij zich vereren als God, terwijl de joden geloofden in één God. Betalen betekende loyaliteit aan de keizer. Echter op niet betalen, stonden sancties.

Het al dan niet betalen van deze hoofdbelasting was dus voor de joden een gewetensvraag. Een die de tegenstanders van Jezus – waaronder een deel van de joodse farizeeën, goed uitkwam. Deze farizeeën waren tegen het betalen van deze belasting. Door Jezus te vragen naar zijn standpunt, hadden ze een mooie gelegenheid om hem in de val te lokken om zo van hem af te komen. Immers, hij was hen steeds meer een doorn in het oog geworden. Vooral omdat hij zo populair was onder de bevolking ten koste van hun eigen aanzien en macht.

Voor dit doel hebben ze zelfs een bondje gesloten met hun aartsvijanden, de pro-romeinse Herodianen, een groepering die geen probleem had met het betalen van de hoofdbelasting. Ook zij hadden veel te winnen bij Jezus' verdwijning. Immers, in hun ogen hitste hij het joodse volk op tegen de romeinse bezetter. Een gewapende vrede tussen vijanden die zo samen spannen tegen een gezamenlijke tegenstander.

De opzet is duidelijk. Als Jezus voor het betalen van deze belasting zou zijn, zou hij bij het volk aan populariteit verliezen. Omgekeerd, als Jezus tegen zou zijn, hadden de herodianen een grond hem als oproerkraaijer gevangen te nemen. Bij beide antwoorden, is er dus één verliezer: Jezus.

Maar gaan de farizeeën zelf? Nee, als puntje bij paaltje komt, sturen ze een aantal leerlingen op Jezus af. Alsof ze hun vingers hier niet aan willen branden. Immers, als Jezus een onwelgevallig antwoord geeft, kunnen ze zich verschuilen achter het feit dat het om leerlingen gaat en leiden ze geen gezichtsverlies. Als Jezus een antwoord geeft dat hen wél uitkomt, kunnen ze ermee schermen dat het hún leerlingen zijn en kunnen zij met de eer strijken. Zo lopen ze zelf geen enkel risico op gezichtsverlies en wordt hun machtspositie niet aangetast.

De leerlingen van de farizeeën gaan dus samen met de herodianen naar Jezus. Na de nodige vleierij, komen ze met de gewetensvraag: 'Is het toegestaan de keizer belasting te betalen of niet.' Jezus echter laat zich niet verleiden en geeft uiteindelijk een zeer diplomatiek antwoord: 'geef wat van de keizer is terug aan de keizer en geef aan God, wat God toebehoort'.

¹ <https://www.coinarchives.com/imagedb/nac/052/image00320.jpg>

Dit antwoord is zo diplomatiek, dat alle partijen er datgene in horen, waar ze voor staan. De herodianen dat Jezus pro belasting betalen is en de joden dat hun God, de Eeuwige, de enige echte God is. Maar of dit het antwoord is waarop ze hadden gehoopt. Nu heeft geen van de partijen een grond om hem op te pakken.

Het antwoord van Jezus is zó diplomatiek, dat zelfs de hedendaagse commentaren elkaar tegenspreken over wat het standpunt van Jezus is als het gaat over het al dan niet betalen van deze hoofdbelasting.

Dat is een interessante conclusie. Niemand weet wat Jezus precies bedoeld heeft. Misschien houdt Jezus zijn antwoord bewust vaag, met opzet multi-interpretabel. Opvallend. Meestal is Jezus rechtstreeks en neemt hij geen blad voor de mond. Die bijna radicale houding heeft hem in het lastige parket gebracht waarin hij zich nu in bevindt. Juist nu laat hij zich niet verleiden tot een duidelijke uitspraak. Juist nu laat hij de waarheid waar ze ligt: in het midden. Is dat alleen om zijn eigen hachje te redden? Dat kunnen we ons haast niet voorstellen.

Wat is het gevolg van zijn antwoord. Op deze manier voorkomt hij dat de kloof tussen de voor- en tegenstanders, de pro- en de anti romeinen, nog groter wordt. Niet alleen tussen de herodianen en de farizeeën, ook tussen de 'gewone' joodse bevolking en de romeinse bezetter, zodat de samenleving leefbaar blijft.

Als situaties spannend zijn, als verschillende partijen duidelijke standpunten innemen en zich steeds verder ingraven en vasthouden aan eigen gelijk. Als er geen toenadering tussen de partijen meer mogelijk lijkt zonder dat een van beiden gezichtsverlies lijdt. Dan hopen we dat er achter de schermen diplomaten zijn, onderhandelaars, die de druk wat van de ketel kunnen halen. Niet alleen omwille van de vrede, maar ook omwille van een leefbare samenleving, waarin respect is voor de eigenheid van iedere mens.

Zo opgevat, is het diplomatieke antwoord van Jezus vandaag een oproep tegen fundamentalisme en voor gesprek, dialoog.

Ook laat hij met zijn diplomatieke antwoord zien, dat het soms verstandiger is niet al te open te zijn. Omdat mensen iemand voor hun karretje willen spannen, willen gebruiken voor hun eigen doeleinden. Al zijn openheid en transparantie modewoorden, op het moment dat iemand onrecht aanklaagt, wordt dat niet altijd in dank afgenomen. Omdat mensen zich in hun macht en aanzien voelen aangetast, bang zijn voor gezichtsverlies of moeten erkennen dat ze een vergissing, een denkfout hebben gemaakt. Zoals bijvoorbeeld klokkenluiders ondervinden.

Tenslotte legt Jezus met zijn formele, multi-interpretabele antwoord het machtsspelletje bloot dat de farizeeën en herodianen spelen. Opnieuw staat hij boven de partijen en laat niet met zich sullen. Zo blijft hij onafhankelijk en zijn eigen weg gaan.

Al mijmerend, ontvouwt zich deze evangelietekst als een indringend verhaal. Het is alsof Jezus met een fileermes de samenleving blootlegt en laat zien hoe mensen met elkaar omgaan en welke spelletjes ze spelen². Dat kan confronterend zijn. Zo houdt hij de mensen een spiegel voor. Ook ons, in onze tijd, in onze samenleving. Hoe gaan wij om met anderen, welke spelletjes spelen wij en welk spel willen wij als christenen spelen?!

Amen.

drs Petra van der Voort, theoloog

² mensen spelen spelletjes die ze de moeite waard vinden. Thomas Szasz. Zie o.a.: <http://agameworthplaying.blogspot.nl/>